

АНОТАЦІЯ

Біннатов О. Н. Механізми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Карпатський національний університет імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України, м. Івано-Франківськ, 2025.

Дисертаційна робота присвячена вирішенню наукового завдання, яке полягає в розробці науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді.

У роботі з'ясовано сутність механізмів державного стимулювання як складової системи державного регулювання підприємництва. Детерміновано значення дефініцій: *«державне стимулювання розвитку бізнесу»* – це цілеспрямована система дій, механізмів та інструментів, що здійснюються державними інституціями з метою формування сприятливих передумов для започаткування та розвитку бізнес-діяльності в країні, а також досягнення стратегічних соціально-економічних цілей, таких як зростання зайнятості, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зміцнення інноваційного потенціалу та забезпечення сталого розвитку; *«механізми державного стимулювання розвитку підприємництва»* – цілісна, інтегрована система, що складається із суб'єктів та об'єктів впливу та реалізовується на основі мети та цілей стимулювання розвитку підприємництва на основі базових принципів та ідей, застосування сучасних методів впливу шляхом застосування адміністративних, фінансових та інших стимулів, що впливатиме на збільшення кількості малих і середніх підприємств та розширення їх діяльності.

Встановлено, що система державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва розвивалась поступово за такими періодами:

формування основ державної підтримки малого бізнесу (становлення); інституціоналізація підтримки малого і середнього підприємництва; лібералізація та розвиток підприємницького середовища; перезавантаження політики малого і середнього підприємництва на тлі реформ і війни; підтримка малого і середнього підприємництва в умовах пандемії COVID-19 та нова хвиля цифровізації; підтримка малого і середнього підприємництва в умовах війни за Незалежність України. У результаті отримано цілісну періодизацію еволюції механізмів стимулювання малого і середнього підприємництва, що відображає зміну державних пріоритетів і дозволяє визначити тенденції, закономірності та стратегічні орієнтири подальшого розвитку підприємницької політики.

Виділено такі проблеми стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні: безпеки та руйнування інфраструктури; доступу до енергетики; логістичні труднощі; проблеми браку персоналу; фінансова стійкість та низький доступ до ресурсів; неефективна взаємодія з владою; юридичні та інституційні складнощі; стратегії адаптації під час війни за Незалежність України; проблеми з впровадженням інновацій; проблеми сталого розвитку; проблеми корупції та зарегульованості; проблеми частотої зміни законодавства; проблеми нестабільності; проблеми регулювання на регіональному рівні. Серед проблем негативних очікувань та крихкості в регулюванні малого бізнесу (BANI) виділено: негативні очікування бізнесу – через постійні кризи (війна, пандемія, інфляція, зміни в політиці) підприємці не вірять у стабільність і передбачуваність майбутнього, ця недовіра стримує інвестиції, інновації та довгострокове планування; крихкість у регулюванні – регуляторна система не гнучка, не встигає адаптуватися до швидких змін у бізнес-середовищі; нелінійні наслідки дрібних змін – ефекти «доміно» або «метелика»: мала помилка – велика криза. Регуляторна політика часто не враховує цих ефектів, бо мислить лінійно (за старими моделями); незрозумілість державних рішень – низька комунікація з боку держави: пояснення нововведень часто запізнюється, не має простих інструкцій, часта зміна законодавства без обговорення з бізнесом.

Удосконалено класифікацію механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні та їх функціоналу, і виділено такі механізми: нормативно-правовий (встановлює базові вимоги до створення, ведення, припинення бізнесу, гарантує права підприємців, визначає нагляд і пільги); організаційно-економічний (передбачає створення органів підтримки, агенцій, центрів, надання послуг, полегшує доступ до ринків, мереж, ресурсів); фінансовий (забезпечує стимулювання через гранти, кредити, пільги, гарантії); інформаційно-консультаційний (підвищує рівень фінансової, юридичної, цифрової грамотності підприємців і забезпечує зворотний зв'язок).

Встановлено, що нормативно-правовий механізм потребує гармонізації з сучасними економічними викликами, а також з європейськими стандартами. Водночас організаційно-економічний механізм демонструє низький рівень реалізації через недостатнє фінансування, обмежену участь органів місцевої влади та недосконалу систему моніторингу результатів державної підтримки. Виявлено потребу в інституційному посиленні цих механізмів.

Фінансовий механізм підтримки малого і середнього підприємництва в Україні залишається недостатньо ефективним через обмеженість бюджетного фінансування, слабку розвиненість системи гарантування кредитів та інфраструктури венчурного капіталу. Інформаційно-консультаційний механізм, хоча й представлений низкою інституцій (ЦНАПи, бізнес-інкубатори, центри підтримки підприємництва), не виконує повною мірою своєї функції через низький рівень охоплення підприємців, застарілі формати надання послуг та обмежений доступ до актуальної інформації.

Наведено організаційно-економічний механізм державного стимулювання розвитку бізнесу, до структури якого належать органи влади різного рівня управління та підпорядковані їм структурні підрозділи, органи місцевого самоврядування, неурядові організації та громадські спілки, бізнес-асоціації з захисту бізнес-інтересів, фінансовий сектор, міжнародні організації та країни-партнери, їх повноважні органи державного управління, які співпрацюють з ЦОВВ України для розвитку бізнесу. Запропоновано для покращення даного механізму

сформувати Координаційний центр дерегуляції при Кабінеті Міністрів України; Центри підтримки бізнесу у кризових регіонах; Антикорупційну цифрову платформу.

Аналіз зарубіжного досвіду (країн ЄС, зокрема, Швеції, Норвегії, ОАЕ, Нової Зеландії, Японії) показав ефективність таких інструментів, як стимулювання інтернаціоналізації та експортного потенціалу бізнесу; цифровізація та діджиталізація усіх сфер розвитку малого і середнього підприємництва; пріоритетність малого і середнього підприємництва у законодавстві держав та підтримці, порівняно з великими підприємствами; численні програми підтримки підприємницької культури та стартапів; спрощення адміністративних процедур (дерегуляція); розширення потенціалу фінансування; участь малого і середнього підприємництва у державних закупівлях; підтримка інновацій; екологічність та інклюзивність розвитку. Ці приклади можуть бути адаптовані в українських реаліях із урахуванням національних особливостей, насамперед в аспекті децентралізації, цифровізації та післявоєнної економічної відбудови.

Розроблено Концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва, яка передбачає зменшення адміністративного тиску на підприємців, цифровізацію дозвільних процедур, запровадження єдиного вікна для малого і середнього підприємництва, перегляд застарілих нормативів, а також розвиток саморегульованих організацій. У Концепції визначено стратегічні пріоритети стимулювання малого і середнього підприємництва: подальше спрощення регуляторного середовища; пріоритет малого і середнього підприємництва у державних політиках; цифровізація; інтернаціоналізація та експорт; пріоритетний доступ до фінансування і держзакупівель; підтримка підприємницької культури та стартапів; розвиток інновацій, екологічного, соціального та інклюзивного бізнесу.

Визначено етапи впровадження Концепції: стабілізаційний етап, етап відновлення та реінтеграції, етап трансформації і розвитку, етап консолідації та міжнародної інтеграції. У результаті сформовано комплексну концептуальну основу дерегуляції малого і середнього підприємництва, що забезпечує стратегічну сталість політики, посилює конкурентоспроможність підприємництва та інтегрує

розвиток малого і середнього підприємництва у ключові вектори національної післявоєнної трансформації. У повоєнному періоді стратегія дерегуляції має стати одним із ключових напрямів економічного відновлення та стимулювання підприємництва, особливо у сфері малого бізнесу як драйвера зайнятості та регіонального розвитку.

Обґрунтовано систему інноваційних інструментів механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, що базується на використанні цифрових, інтелектуальних і «зелених» рішень, спрямованих на формування сучасної екосистеми підприємництва. До системи включено: єдину онлайн-платформу для малого і середнього підприємництва; інноваційні податкові режими («податкові канікули» для стартапів, фіскальний сандбокс, динамічне оподаткування); Smart-субсидії; краудфандингові платформи з державною гарантією; інноваційні кластери та бізнес-інкубатори; гарантійний фонд малого і середнього підприємництва; мікрофінансування через блокчейн і смарт-контракти; «зелені» стимули; державне замовлення для малого бізнесу; пільгове використання інфраструктури; пріоритет грантової підтримки соціальних підприємств. Ці інструменти забезпечать передумови для збільшення ефективності стимулювання, гарантуватимуть більшу прозорість та довіру бізнесу до державних ініціатив.

Ключові слова: публічне / державне управління, механізм, державне регулювання, державне стимулювання, сталий розвиток, розвиток, мале і середнє підприємництво, інновації, інноваційний розвиток, інвестиції, інвестиційна діяльність, економіка, ефективність, державно-приватне партнерство, європейська інтеграція.

ABSTRACT

Binnatov O. N. Mechanisms of State Incentives for the Development of Small and Medium-Sized Entrepreneurship in Ukraine. – Qualification scientific work on manuscript rights.

PhD for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 28 – Public management and administration in the specialty 281 – Public management and administration. Vasyl Stefanyk Carpathian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2025.

The dissertation is devoted to addressing a scientific task, which consists in developing scientifically grounded proposals for improving the mechanisms of state incentives aimed at fostering the development of small and medium-sized enterprises in Ukraine under current conditions and during the post-war period.

The paper clarifies the essence of state incentive mechanisms as a component of the system of state regulation of entrepreneurship. It defines the meaning of the following concepts: «state stimulation of business development» – a targeted system of actions, mechanisms, and instruments implemented by state institutions to create favorable conditions for starting and developing business activities in the country, as well as to achieve strategic socio-economic goals such as increasing employment, enhancing the competitiveness of the national economy, strengthening innovation potential, and ensuring sustainable development; and «mechanisms of state stimulation of entrepreneurship development» – a holistic, integrated system consisting of actors and objects of influence, implemented based on the goals and objectives of stimulating entrepreneurial development, guided by fundamental principles and ideas and by the application of modern methods through administrative, financial, and other incentives that contribute to the growth in the number of small and medium-sized enterprises and the expansion of their activities.

It is established that the system of state stimulation of small and medium-sized enterprise development has evolved gradually through several stages: the formation of the foundations of state support for small business (initial phase); the institutionalization of support for small and medium-sized enterprises; liberalization and development of the entrepreneurial environment; the reboot of small and medium-sized enterprise policy amid reforms and war; support for small and medium-sized enterprises during the COVID-19 pandemic and the new wave of digitalization; and support for small and medium-sized enterprises in the context of the war for Ukraine's Independence. As a

result, a comprehensive periodization of the evolution of small and medium-sized enterprise stimulation mechanisms has been developed, reflecting shifts in state priorities and enabling the identification of trends, patterns, and strategic directions for the further development of entrepreneurial policy.

The following problems of stimulating small and medium-sized enterprise development in Ukraine are highlighted: security threats and infrastructure destruction; access to energy; logistical difficulties; personnel shortages; financial resilience and limited access to resources; ineffective interaction with authorities; legal and institutional complications; adaptation strategies during the war for Ukraine's Independence; challenges in innovation implementation; sustainable development issues; corruption and overregulation; frequent legislative changes; instability challenges; and regulatory problems at the regional level. Among the issues related to negative expectations and fragility in small-business regulation (BANI), the following stand out: negative business expectations – due to ongoing crises (war, pandemic, inflation, policy changes), entrepreneurs do not believe in stability and predictability, which restrains investment, innovation, and long-term planning; fragility in regulation – the regulatory system is inflexible and fails to adapt to rapid changes in the business environment; nonlinear consequences of minor changes – «domino» or «butterfly» effects, where small errors trigger major crises. Regulatory policy often overlooks these effects because it is based on linear, outdated models; opacity of state decisions – low-quality government communication: explanations of new regulations are often delayed, lack clear guidance, and legislative changes occur frequently without consultation with the business community.

The classification of state mechanisms for stimulating the development of small and medium-sized enterprises in Ukraine and their functional components has been improved, identifying the following mechanisms: regulatory and legal (establishes basic requirements for business creation, operation, and termination; safeguards entrepreneurs' rights; defines oversight and incentives); organizational and economic (provides for the establishment of support bodies, agencies, and centers; offers services; facilitates access to markets, networks, and resources); financial (ensures stimulation through grants, loans,

benefits, and guarantees); and information and advisory (enhances entrepreneurs' financial, legal, and digital literacy and ensures feedback mechanisms).

It is established that the regulatory and legal mechanism requires harmonization with current economic challenges as well as alignment with European standards. Meanwhile, the organizational and economic mechanism demonstrates low implementation effectiveness due to insufficient funding, limited involvement of local authorities, and an inadequate system for monitoring the outcomes of state support. The need for institutional strengthening of these mechanisms has been identified.

The financial mechanism for supporting small and medium-sized enterprises in Ukraine remains insufficiently effective due to limited budgetary financing, underdeveloped credit guarantee systems, and an immature venture capital infrastructure. The information and advisory mechanism, though represented by various institutions (ASCs, business incubators, entrepreneurship support centers), does not fully perform its functions owing to low coverage of entrepreneurs, outdated service delivery formats, and limited access to up-to-date information.

An organizational and economic mechanism of state stimulation of business development is presented, comprising government bodies at various levels of administration and their subordinate units, local self-government bodies, non-governmental organizations and civil associations, business associations representing business interests, the financial sector, international organizations and partner countries, and their authorized public administration bodies that cooperate with Ukraine's central executive authorities to support business development. To enhance this mechanism, it is proposed to establish: a Deregulation Coordination Center under the Cabinet of Ministers of Ukraine; Business Support Centers in crisis regions; and an Anti-Corruption Digital Platform.

An analysis of international experience (EU countries, particularly Sweden, Norway, the UAE, New Zealand, and Japan) demonstrates the effectiveness of such instruments as: promoting business internationalization and export capacity; digitalizing all spheres of small and medium-sized enterprise development; prioritizing small and medium-sized enterprises in legislation and support compared to large enterprises;

numerous programs fostering entrepreneurial culture and startups; simplification of administrative procedures (deregulation); expanding financing opportunities; small and medium-sized enterprise participation in public procurement; support for innovation; environmental sustainability; and inclusive development. These practices may be adapted to Ukrainian conditions, taking into account national specificities – primarily decentralization, digitalization, and post-war economic recovery.

A Concept for the Deregulation of Small and Medium-Sized Enterprises has been developed, which envisions reducing administrative pressure on entrepreneurs, digitalizing permitting procedures, introducing a one-stop shop for small and medium-sized enterprises, reviewing outdated regulations, and fostering the development of self-regulatory organizations. The Concept defines the strategic priorities for stimulating small and medium-sized enterprise development: further simplification of the regulatory environment; prioritization of small and medium-sized enterprise in public policy; digitalization; internationalization and export promotion; priority access to financing and public procurement; support for entrepreneurial culture and startups; development of innovation, as well as environmentally friendly, social, and inclusive business.

The stages of implementing the Concept are identified as follows: the stabilization stage, the recovery and reintegration stage, the transformation and development stage, and the consolidation and international integration stage. As a result, a comprehensive conceptual framework for small and medium-sized enterprise deregulation has been formed, ensuring strategic policy continuity, strengthening entrepreneurial competitiveness, and integrating small and medium-sized enterprise development into the key vectors of national post-war transformation. In the post-war period, the deregulation strategy should become one of the principal directions of economic recovery and entrepreneurship stimulation, particularly in small business, which serves as a key driver of employment and regional development.

A system of innovative tools for state mechanisms stimulating small and medium-sized enterprise development in Ukraine is substantiated, based on the use of digital, intelligent, and «green» solutions aimed at shaping a modern entrepreneurial ecosystem. The system includes: a unified online platform for small and medium-sized enterprises;

innovative tax regimes («tax holidays» for startups, a fiscal sandbox, dynamic taxation); smart subsidies; state-guaranteed crowdfunding platforms; innovation clusters and business incubators; an small and medium-sized enterprise guarantee fund; microfinancing through blockchain and smart contracts; «green» incentives; public procurement opportunities for small businesses; preferential access to infrastructure; and priority grant support for social enterprises. These instruments will create the conditions for increasing the effectiveness of stimulation mechanisms, ensuring greater transparency and enhancing business trust in state initiatives.

Keywords: public management / administration, mechanism, state regulation, state stimulation, sustainable development, development, small and medium-sized enterprises, innovation, innovation-driven development, investment, investment activity, economy, efficiency, public-private partnership, European integration.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у фахових виданнях України категорії Б:

1. Біннатов О. Європейський досвід регулювання малого підприємництва та його вплив на Україну. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Державне управління»)*. 2024. № 3(21). С. 146-155.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-145-155](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-145-155)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9901>

2. Біннатов О. Забезпечення прав підприємців в умовах євроінтеграції: виклики та рішення. *Наукові перспективи*. 2024. № 3(45). С. 115-126.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-115-126](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-115-126)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/10238>

3. Біннатов О. Роль державного управління в стимулюванні інноваційного розвитку малого підприємництва в умовах євроінтеграції. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № (8). С. 6–16.

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-8-6-16>

URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/134>

4. Біннатов О. Вплив невизначеності на розвиток малого бізнесу в Україні. *Публічне управління і політика*. 2025. № 9(13). С. 98-109.

DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.9.20>

URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap/article/view/412?articlesBySimilarityPage=10>

5. Біннатов О. Державна політика розвитку кластерів малого бізнесу. *Філософія та управління*. 2025. № 9(13). С. 99-110.

DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.9.12>

URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/fag/article/view/411>

Статті у виданнях країн ЄС:

6. Біннатов О. Механізми державного регулювання розвитку малого підприємництва в умовах глобалізаційних викликів. *Multidisciplinárni mezinárodní vědecký magazín "Věda a perspektivy"*. 2024. № 4(35). С.74-85.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-4\(35\)-74-85](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-4(35)-74-85)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/10812>

Публікації, що засвідчують апробацію результатів дослідження:

7. Біннатов О. Організаційні механізми підтримки та стимулювання малого бізнесу в умовах євроінтеграції. *Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва: механізми та стратегії* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (6-7 березня 2024 р., м. Запоріжжя). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С.212-216.

URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-364-7-45>

8. Біннатов О. Правовий аспект розвитку малого підприємництва в контексті євроінтеграції. *Світ наукових досліджень*. Випуск 28: матеріали Міжнар. мультидисцип. наук. інтер.-конф. (21-22 березня 2024 р., м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща). ГО "Наукова спільнота", WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФО- П Шпак В.Б. 2024. С.127-130.

URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5391/>

9. Біннатов О. Н. Деретуляція як стратегічний механізм стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу в Україні. *Світ наукових досліджень*. Випуск 44: матеріали Міжнар. мультидисцип. наук. інтер.-конф. (23-24 вересня 2025 р., м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща). 2025. С. 81-83.

URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/6400/>

10. Біннатов О. EUROPEAN EXPERIENCE OF SMALL BUSINESS REGULATION. *Управління та адміністрування: реалії воєнного стану та перспективи розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (29 травня 2024 р., м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ : Голіней О.М., 2024. С. 65-68.

URL: <https://fu.cnu.edu.ua/naukovi-konferentsii-seminary/>